

АБРЭВІЯЦЫЯ ЯК НАЙБОЛЬШ ПРАДУКТЫЎНЫ СПАСАБ ТЭРМІНАЎТВАРЭННЯ Ў КАМП'ЮТАРНАЙ ТЭРМІНАЛОГІ

У тэрміналогіі выкарыстоўваюцца агульныя спосабы ўтварэння слоў. Аднак заўважаюцца і пэўныя адрозненні паміж утварэннем тэрмінаў і агульнаўжывальных слоў. Так, Е. М. Верашчагін, услед за Ф. Сасюрам, адзначае, што тэрміны не ўтвараюцца, а творацца, прыдумваюцца і, такім чынам, «слова і ў плане знешняй формы, і ў плане зместу абавязковае для кожнага, <...> а тэрміны могуць фарміравацца і змяняцца па волі індывіда» [1, с. 107]. Дэрывацыя тэрмінаў падпарадкавана тэндэнцыі адлюстравання неабходных інтэгральных і дыферэнцыяльных прымет паняццяў. Камп'ютарныя тэрміны ўтвараюцца семантычным, марфалагічным, марфалага-сінтаксічным і сінтаксічным спосабамі, але асаблівае роля належыць абрэвіяцыі. Гэта прадуктыўны спосаб утварэння імён ад назваў, што складаюцца з некалькіх слоў.

Згодна з класіфікацыяй, прадстаўленай У. Лапаціным у «Лінгвістычным энцыклапедычным слоўніку», вылучаюцца наступныя тыпы абрэвіятур: 1) абрэвіятуры ініцыяльнага тыпу; 2) абрэвіятуры складовыя, якія ўтвараюцца з пачатковых частак слоў, больш складаных, чым гукі; 3) абрэвіятуры змешанага тыпу, што складаюцца як з пачатковых гукаў (назваў літар), так і з больш складаных пачатковых частак слоў; 4) абрэвіятуры, утвораныя са спалучэння складовай пачатковай часткі слова і формы ўскоснага склону назоўніка; 5) абрэвіятуры, што складаюцца са спалучэння пачатку слова, больш складанага, чым ініцыяльнае,

з канцом ці з пачаткам і канцом другога. У межах ініцыяльнага тыпу аўтар вылучае тры падтыпы: 1) літарныя абрэвіатуры; 2) гукавыя абрэвіатуры; 3) літарна-гукавыя абрэвіатуры [2, с. 47].

Абрэвіяцыя, г. зн. утварэнне новага слова з усечаных кампанентаў складанага слова ці словазлучэння, выступае як актыўны спосаб тэрмінаўтварэння і ў англійскай, і ў беларускай мовах. У сферы беларускай камп'ютарнай тэрміналогіі былі адзначаны тэрміны, утвораныя наступнымі відамі абрэвіяцыі:

1) *Літарныя*: *АБД* – адміністратар базы даных; *ЭВМ* – электронная вылічальная машына; *CPU* (central processing unit), *ЦП* – цэнтральны працэсар; *LCD* (Liquid Crystal Display), *ВКМ* – вадзакрышталічны манітор; *OCSP* (Online Certificate Status Protocol), *СПСП* – сеткавы пратакол стану пасведчанняў і інш.;

2) *Гукавыя*: *ЭК* – электронны каталог, *OPAC* (On-line Public Access Catalogue) – каталог публічнага доступу ў рэжыме анлайн; *CRL* (Certificate Revocation List), *САП* – спіс адкліканых пасведчанняў; *PiA* – пытанні і адказы; *OS* (Operating System), *АС* – аперацыйная сістэма; *ПАД* – памяць адвольнага доступу; *ІК* – інтэрфэйс карыстача і інш.;

3) *Літарна-гукавыя*: *ПКАБ* – праграма кіравання асабістай бяспекай; *СЗП* – сталая запамінальная прылада і інш.;

4) *Складаюцца з пачатковай часткі першага слова і цэлага другога слова*: *НС-граматыка*, *МАП-схема* і інш.

Такая высокая прадуктыўнасць абрэвіяцыйнага тэрмінаўтварэння вымагаюцца наступнымі якасцямі:

– канструктыўнасцю: абрэвіяцыя палягчае працэс спараджэння выказвання і можа перадаваць змест цэлай сінтаксічнай тэрмінаадзінкі;

– кароткасцю ці кампрэсіўнасцю: абрэвіатура з'яўляецца самым прадуктыўным спосабам змяншэння шматслоўных назваў.

Абрэвіяцыя – эфектыўны сродак моўнай эканоміі, які забяспечвае перадачу максімальнай колькасці інфармацыі пры мінімальным выкарыстанні моўных сродкаў. Менавіта ў сувязі з гэтым і ў англійскай, і ў беларускай мовах з'яўляюцца абрэвіатуры-сінонімы двухкампанентных і шматкампанентных словазлучэнняў.

1. Верещагин, Е. М. У истоков славянской философской терминологии: ментализация как приём терминотворчества / Е. М. Верещагин // Вопросы языкознания. – 1982. – № 6. – С. 105–114.

Лінгвастылістыка і літаратурнае рэдагаванне

2. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 683 с.